

τότε πῶς δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ τὸ «ἐγγχείρημα» αὐτοῦ, ἀφοῦ καὶ τοῦ μανικοῦ καὶ τοῦ ἀλόγου εἶνε χειρόν;

Περὶ παντὸς ἀντικειμένου τοῦ ἐπιστητοῦ, ὅσον μικρὸν καὶ ἂν φαίνεται, ὑπάρχει ἐπιστήμη. Οἱ οὐδεμίαν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς ἐπιστήμης ἔχοντες ἀντιπαρέρχονται πρὸ αὐτοῦ εὐκαιότατα ἐν πᾶσι γνωμοτυποῦντες. Ὁ ἀγροῖκος ὑπολαμβάνει τὸν ἑναστρον οὐρανὸν ὡς θόλον, ἐξ οὗ κανδυλάκια μικρὰ κρέμανται. Οἱ ἡμέτεροι κριταὶ ὑπολαμβάνουσι τὴν σύνταξιν καὶ τὴν κρίσιν τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων, ὡς δυνάμενα νὰ ἐπιτελεσθῶσι καὶ ὑπ' ἀνθρώπων μόνον τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν ἐπισταμένων. Ἀλλὰ τὰ παιδαγωγικά, ὡς καὶ οἷος δήποτε κλάδος τοῦ ἐπιστητοῦ, πλὴν τοῦ συμφύτου νοῦ ἀπαιτοῦσι καὶ μάθησιν πολλὴν καὶ μελέτας πολυχρονίους. Ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ ἐκ τοῦ διαφυλλισμοῦ μόνον ἑνὸς Ἀλφαβηταρίου καὶ Ἀναγνωσματαρίου, καὶ τούτων ἐκ τῶν κακίστων νεοελληνικῶν, κριτῆς τοιούτων βιβλίων οὐδεὶς — πλὴν τῶν μὴ σεβομένων ἑαυτοῦς — γίνεται. Ἄλλως ὑλακτεῖ τὰ ἀτάσθαλα ταῦτα, ἅτινα ἀπὸ τῆς πρώτης γραμμῆς μέχρι τῆς τελευταίας τῆς ἐκθέσεως αὐτῶν ἀδιακόπως ὑλακτοῦσιν οἱ ἡμέτεροι κ. κ. κριταί.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἰνέ τις καὶ ἀκρότατος ἐν τῇ Παιδαγωγικῇ, ἵνα διίδῃ τὴν ἀτοπίαν καὶ ἀλογίαν τοῦ κ. κριτοῦ καὶ τῶν ὁμοίων αὐτῷ, τῶν δισχυριζομένων ὅτι κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεως τοῦ παιδὸς πρέπει νὰ δοθῶσιν αὐτῷ συγχρόνως τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου κατὰ δύο μορφάς, τὴν τοῦ τύπου καὶ τὴν τῆς γραφῆς. Τὸν κοινὸν νοῦν ἂν ἔχει τις, θὰ σκεφθῆ οὕτω· «Τὸ παιδίον κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεως αὐτοῦ, ἐπειδὴ οὐδὲν γνωρίζει περὶ γραμμάτων, θὰ αἰσθανθῆ πολλὴν δυσκολίαν νὰ περιορίσῃ τὸ βλέμμα αὐτοῦ εἰς ἓν τόσο μικρὸν πρᾶγμα, οἷον τὸ στοιχεῖον τοῦ ἀλφαβήτου, θὰ αἰσθανθῆ ἀηδίαν τινὰ ἀναγκαζόμενον πολὺ νὰ προσέξῃ εἰς αὐτό, θὰ αἰσθανθῆ δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ ἀπομνημονεύσῃ τὸν τύπον αὐτοῦ, θὰ αἰσθανθῆ δυσχέρειάν τινά εἰς τὸ νὰ ἐξωτερικεύσῃ αὐτό. Τὸ πρᾶγμα εἶνε πολὺ φυσικόν. Ἀλλὰ τέλος πάντων ἐπειδὴ ἐπάναγκες εἶνε νὰ ἐθισθῆ ἐν τῇ ἀναγνώσει, πρέπει νὰ ὑποβληθῆ εἰς τὰς δυσκολίας ταύτας καὶ πρέπει νὰ ὑποφέρῃ τὰς ἀνίας ταύτας. Νῦν ἡ φιλανθρωπία ἀπαιτεῖ νὰ ὑποβοηθήσωμεν τὸ παιδίον, καθιστῶντες τὰς δυσκολίας ταύτας ἐλαφροτέρας καὶ τὴν ἀνίαν ταύτην κουφοτέραν· τὸ δὲ συμφέρον τὸ παιδαγωγικόν

ἀπαιτεῖ νὰ διευκολύνωμεν αὐτὸ οὕτως, ὥστε νὰ δυνηθῆ νὰ γείνη ὅτι τάχιστα κάτοχον τῆς γνώσεως τῆς ἐπιδιωκομένης, ἵνα ἐξεγερθῆ ἐν αὐτῷ τὸ εὐάρεστον διανοητικὸν συναίσθημα, ὅπερ πέφυκε νὰ γεννᾶται ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως ὅτι ὁ ψυχικὸς ἡμῶν βίος προήχθη, καὶ ὅπερ εἶνε τὸ ἀσφαλέστατον πάντων τῶν πρὸς προκοπὴν καὶ ἐθελοπονίαν τῶν φιλομαθοῦντων παιδευτικὸν μέσον». — Μετὰ τοῦτο ὁ ἔχων τὸν κοινὸν νοῦν θὰ σκεφθῆ ὡς ἐξῆς· « Ἄφοῦ εἰς τύπος ἐνὸς γράμματος προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδὸς τόσας δυσκολίας καὶ παράγει τόσην ἀνίαν, συγχρόνως δύο τύποι τοῦ αὐτοῦ γράμματος παρεχόμενοι φυσικὰ θὰ παραγάγῃ διπλὴν δυσκολίαν καὶ διπλὴν ἀνίαν, ὅπερ καὶ ἀπάνθρωπον καὶ παιδαγωγικῶς ἀλυσίτελές καὶ ἐπιζήμιον». — Καὶ ἐπὶ τέλους, ἂν ἦτο ἀπόλυτος ἀνάγκη, ἠδύνατο νὰ μὴ ἀπαγορευθῆ καὶ τοῦτο. Ἄλλὰ τίς ἡ ἀνάγκη τῆς τοιαύτης ἐπισωρεύσεως τῶν δυσκολιῶν καὶ τῶν ἀνιῶν εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς εἰς τὸ σχολεῖον φοιτήσεως παιδαρίων τόσοσιν τρυφερῶν καὶ τόσοσιν ἀπειροκάκων; Διὰ νὰ μάθῃσι καὶ νὰ γράψῃσι; Καὶ εἶνε ἀνάγκη πρὸς τοῦτο τὰ γράμματα τῆς γραφῆς νὰ εἶνε καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ ἀποτετυπωμένα, ἀφοῦ ὑπάρχει καὶ διδάσκαλος καὶ πίναξ καὶ ἀβάκιον; Καὶ ἐπὶ τέλους, ἐὰν πράττωσιν τινες τῶν Γερμανῶν Ἀλφαβηταριογράφων οὕτω, εἴμεθα καὶ ἡμεῖς ὑποχρεοί νὰ ἀκολουθήσωμεν αὐτούς; Πρόβατα εἴμεθα πώγωνας ἔχοντες καὶ βακτηρίας, ὥστε νὰ ἀκολουθῶμεν ἐν πᾶσι, καὶ τοῖς μᾶλλον ἀλογίστοις, τοὺς κριούς; Δὲν δυνάμεθα νὰ συλλογισθῶμεν ὅτι καὶ αὐτοὶ εἶνε ἄνθρωποι καὶ δύνανται ὡς τοιοῦτοι νὰ ἀμαρτάνωσιν; 1). Δὲν δυνάμεθα νὰ συλλογισθῶμεν ὅτι αὐτοὶ ἴσως ἐξ ἀνάγκης πράττουσιν οὕτω, διότι ἐνδεχόμενον τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τοῦ τύπου καὶ τοῦ τῆς γραφῆς νὰ εἶνε πολὺ ἀνόμοια καὶ εἶνε ἠναγκασμένοι ἴσως διὰ τῆς μακρᾶς μετ' αὐτῶν ἐπικοινωνίας νὰ ἐξοικειώσωσιν τοὺς μαθητεύοντας εἰς τοῦτο, ἐνῶ παρ' ἡμῖν ἐνδεχόμενον οἱ δύο τύποι τῶν σχημάτων νὰ μὴ εἶνε καὶ τόσοσιν διάφοροι; Ἐὰν δὲ κρίνη τις ἐκ τοῦ ἐστεμμένου Ἀλφαβηταρίου, ἢ ἐν ἀναγνωστικῷ βιβλίῳ ἀναγραφῆ καὶ τύπων τῆς γραφῆς ὡς μόνον σκοπὸν ἔχει νὰ πληρωθῶσιν αἱ σελίδες, αἱ κενόταται ἄλλως, ἀπορεῖα ἀναγνωστικῆς ὕλης ἐπαρκούς 2). Τοῦτο δὲ ἐκτὸς

1) Πόσον δύνανται καὶ οἱ σπουδαιότατοι τῶν παιδαγωγῶν νὰ ἀμαρτάνωσιν ἴδ. Kehr, ἐνθ. ἀν. σελ. 410.

2) Τεχμήριον δέ· Τίς ἡ ἀνάγκη νὰ ἐπαναλαμβάνηται τὸ αὐτὸ γράμμα τετράκις;

τοῦ ὅτι εἶνε ἐσφαλμένον παιδαγωγικῶς εἶνε καὶ ἐπίμειπτον ἠθικῶς.

Καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ δὲ τῆς Διδακτικῆς πλέον ἢ ἅπαξ ἢ ἀπλῆ αὕτη σκέψις τοῦ κοινοῦ νοῦ ἐμφανίζεται.

Ὁ Lüben λέγει: « Πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἀναγνώσεως ἀρκεῖ εἰς ἀλφάβητος. Ἐνεκα τῶν ἐτι ἀνασκήτων πνευματικῶν δυνάμεων τῶν μικρῶν παίδων ἀναγκαιότατος φαίνεται ὁ ἀπολύτως εἰς ἓνα ἀλφάβητον κατ' ἀρχὰς περιορισμός » 1). Καὶ ὁ Kehr σὺν καὶ τοῖς πολλοῖς ἄλλοις καὶ τάδε: « Τινὲς τὸ ἀναγινώσκειν διδάσκουσι μόνον διὰ τῶν γραμμάτων τῆς γραφῆς, ἐνῶ ἄλλοι τὰς δυσκολίας ἐπισωρεύουσι καὶ συγχρόνως εἰς τε τὰ τοῦ τύπου καὶ εἰς τὰ τῆς γραφῆς γράμματα τοὺς μικροὺς ἀσκοῦσιν. Ἡ ἀρχὴ « μόνον μίαν δυσκολίαν ἐκάστοτε » ἀξίζει νὰ λαμβάνηται ὑπὸ τῶν Ἀλφαβηταριογράφων ὑπ' ὄψιν καὶ ἔπρεπε τοῦτου ἕνεκα ἢ ὑπὸ τοῦ Harniss εἰσαχθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ Schulz θερμῶς ὑποστηριχθεῖσα ἀνάμικτος ἢ ἀκάθαρτος γραπτοαναγνωστικὴ μέθοδος ἐπικαλουμένη ἅπαξ διὰ παντὸς τέλος πάντων ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν νεκρῶν νὰ τεθῆ . . . 2). Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Kehr: « Ὁ Niessmann ἕνεκα πρακτικῶν λόγων προτιμᾷ μόνον τὰ γράμματα τοῦ τύπου . . . ἐγὼ ἔχω τὴν γνώμην ὅτι δὲν πρέπει εἰς τὰ μικρὰ παιδιά δύο συγχρόνως δυσκολίας νὰ παρέχωμεν . . . Ἡ ἀνάμικτος γραπτοαναγνωστικὴ μέθοδος εἶνε ἀπορριπτέα » 3).

Δὲν ἀρκεῖ μίαν φοράν, ἵνα καταδειχθῇ ὁ τύπος ἐνός γράμματος καὶ εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπαναληφθῇ πολλάκις: ο ο ο ο ν ν ν ν υ υ υ υ; (σελ. 5 κτλ.).

1) Lüben, Grundsätze und Lehrgänge 4 Aufl. 1874, σελ. 70, § 6: Um lesen zu lernen, reicht . . . *ein Alphabet aus*. Mit Rücksicht auf die noch ungeübten Geisteskräfte der Kinder, *empfiehlt es dringend*, sich anfangs ganz auf **ein** Alphabet zu beschränken.

2) Kehr, Geschichte der Methodik, 2 Band, 1879, σελ. 411-418: « Die Schwierigkeiten häufen . . . *Immer nur eine Schwierigkeit auf einmal* » . . . Und es sollte . . . die genannte *gemischte* und *unreine* Schreiblese = Methode endlich doch einmal auf den Aussterbeetat gesetzt werden.— Pestalozzi, Lienhard und Gertrud, II § 20, WW. τόμ. 2, σελ. 59: Mit Kopf und Herz immer an rechten Ort sein, *und nie an gar vielen auf einmal*, aber immer bei sich selbst. Πρὸς καὶ τὰς παρὰ Kehr γνώμας τοῦ Christian Trapp, τοῦ Heusinger (σελ. 404), τοῦ Abs (σελ. 406), τοῦ Scholz καὶ Lüben (σελ. 412 ἐν τέλ.).

3) Kehr, ἐνθ. ἀν. σελ. 435 καὶ 438: Niessmann aus Grunden der Praxis der Druckschrift vorzieht . . . *Ich bin der Meinung dass man den Kindern nicht auf einmal zwei Schwierigkeiten bieten soll . . . Die gemischte Schreiblese = Methode ist zu verwerfen*.

« Καίτοι τί μείζον ἀμαθίας τεκμήριον, ἢ ἐπειδάν τις σοφοῖς ἀνδράσι διαφέρεται ; » 1).

« Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ πάλιν τούτων—τῶν μερῶν τοῦ Ἀλφαβηταρίου—περιέχονται ὀκτὼ κεφάλαια· καὶ ἐν μὲν τοῖς ἑξ πρώτοις λόγος γίνεται περὶ τῶν ἑπτὰ κατὰ τὸν συγγραφέα γενῶν τῶν συλλαβῶν »

« Ἀμαθίην ἄμεινον κρύπτειν », εἶπέ ποτε ὁ Ἡράκλειτος, τίς οἶδε πῶς εὔρεθεις καὶ αὐτός !

Δὲν εἶνε κατὰ τὸν συγγραφέα, κύριε, τὰ γένη τῶν συλλαβῶν ἑπτὰ, ἀλλ' εἶνε ἑπτὰ, διότι εἶνε ἑπτὰ, ὡς πᾶς σωφρονῶν πάραυτα δύναται νὰ κατανοήσῃ, ἀναλύων τὰς Ἑλληνικὰς λέξεις εἰς τὰ διάφορα γένη τῶν ἑξ ὧν συναπαρτίζονται συλλαβῶν, καὶ ὡς πᾶς, καὶ ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀψάμενος, γινώσκει ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς τοῦ Ματθίου 2) καὶ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς τοῦ Rost 3). Ἄλλως δὲ ὁ περὶ τῶν εἰδῶν τῶν συλλαβῶν καὶ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν λόγος δὲν εἶνε νέος.

Ἦδη ὁ Ἀριστοτέλης θίγει τὸ ζήτημα τοῦτο λέγων : « Οὐδὲ τῶν ἐνταῦθα γραμμάτων ἀριθμῶ μὲν πάντων οὐκ εἰσὶν αἱ ἀρχαὶ ὠρισμέναι, εἶδει δέ, ἐὰν μὴ λαμβάνῃ τις τῆσδὶ τῆς συλλαβῆς ἢ τῆσδὶ τῆς φωνῆς· τούτων δ' ἔσονται καὶ ἀριθμῶ ὠρισμέναι » 4) καὶ τις Ξενοκράτης μάλιστα, κατὰ τὸν Πλούταρχον « Τὸν τῶν συλλαβῶν ἀριθμόν, ὃν τὰ στοιχεῖα μιγνύμενα πρὸς ἄλληλα παρέχει, μυριάδων ἀπέφηνεν εἰκοσάκις καὶ μυριάκις μυρίων » 5). Περὶ δὲ τῆς μεγάλης ἀξίας, ἣν ἔχει ἐν τῇ συντάξει τῶν Ἀλφαβηταρίων καὶ ἐν τῇ μεθόδῳ τῆς πρώτης ἀναγνώσεως ἢ ἀκριβοῦς γνῶσις τοῦ τε ἀριθμοῦ τῶν συλλαβῶν καὶ τῶν γενῶν αὐτῶν καὶ ἡ κατ' αὐτὰ οἰκονομία τῆς πρώτης ἀναγνωστικῆς ὕλης, ἐὰν τις σκεπτόμενος δὲν δύναται αὐτὸς νὰ ἐννοήσῃ,

1) Πλάτων, Ἰππίας ἐλάττων 372 C.

2) Matthiä, Ausführliche griechische Grammatik, erster Theil, Leipzig, 1835, § 57, σελ. 169 - 170.

3) Griechische Grammatik, 7 Ausgabe, Göttingen 1856, § 14, σελ. 43 - 44.

4) Μετὰ τὰ φυσικὰ 1002, 6, 17. Ἴδ. καὶ Ἀλέξανδρον τὸν Ἀφροδισιέα, ἐν τῷ ὑπομνήματι εἰς τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἀριστοτέλους.

5) Πλούταρχος, Συμποσιακῶν προβλημ. βιβλίον 8, πρόβλ. 9, κεφ. 3, σελ. 733 A. — Πρβλ. καὶ Ἀπολλώνιον τὸν Δύσκολον περὶ συντάξ. σελ. 4, 26. — Σχολιαστὴν Διονυσίου παρὰ Bekker Anal. 820, 6. 841, 20).

ἄς ἀναγνώση τὴν 30 σελίδα τῆς μονογραφίας τοῦ Böhme, τῆς ἐπιγραφομένης « *Anleitung zum Lesenunterricht* (8 Aufl. Berlin 1882). — Ἐγὼ δύναμαι ἐνταῦθα νὰ εἶπω μόνον, ὅτι ἡ μεγαλητέρα ἐκδούλευσις, ἣν παρέσχον εἰς τὴν Μεθοδικὴν τῶν Ἀλφαθηταρίων εἶνε αὕτη: Διεπέρανα τὸ δυσχερέστατον καὶ σπουδαιότατον πάντων τῶν κατὰ τὰ σχολεῖα τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ἔργων, τὸ ἔργον τῆς πρώτης ἀναγνώσεως, δι' ἀπλῶν καὶ γνησίως Ἑλληνικῶν λέξεων καὶ φράσεων καὶ προτάσεων, οὐδαμῶς δ' οὐδέποτε διὰ ξηρῶν γραμμάτων, δι' ἀλόγων καὶ ἀσπῆμων συλλαβῶν, οἰκονομήσας πάντα κατὰ τὰ γένη καὶ τὰ εἶδη τῶν συλλαβῶν ἐπάγων ταύτας ἀείποτε καὶ ἀπαρεγκλίτως ἀπὸ τῶν ἀπλουστέρων ἐπὶ τὰς συνθετωτέρας. Πολλοὶ καὶ οὐχὶ οἱ ἀδοξότατοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Μεθοδικῆς τῶν Ἀλφαθηταρίων ἄνδρες προέτειναν τοῦτον τὸν τρόπον τῆς πρώτης ἀναγνώσεως 1), ἀλλ' ἐγὼ πρῶτος διεπέρανα τὸ πρᾶγμα ἀκριβέστε-

1) Πᾶσαι αἱ ἀπὸ Ickelsamer μέχρι τοῦδε προταθεῖσαι μέθοδοι τῆς πρώτης ἀναγνώσεως ἦσαν ἤδη γνωσταὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Οὕτω π. χ. ἡ καλουμένη *Buchstabirrhethode* εὐρήται παρ' Ἀθηναίῳ (10, 79, σελ. 453 C): Αὕτη εἶνε ἡ περιώνυμος « Καλλίου γραμματικὴ τραγωδία » . . « ὁ χορὸς δὲ γυναικῶν ἐκ τῶν σύνδουο πεποιημένος αὐτῷ ἔστιν ἕμμετρος ἅμα καὶ μεμελοποιημένος τόνδε τὸν τρόπον, βῆτα ἄλφα βα . . βῆτα ὤ βῷ, βῆτα ὦ βῷ » κτλ. — Ἡ καλουμένη *Schreiblesemethode* παρὰ Πλάτωνι (Νόμοι 810 A): « Μανθάνειν δὲ ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις δὴ τί ποτε δεῖ τοὺς νέους καὶ διδάσκειν αὐ τοὺς διδασκάλους, τοῦτο αὐτὸ πρῶτον μάνθανε. γράμματα μὲν τοίνυν χρῆ τὸ μέχρι τοῦ γράψαι τε καὶ ἀναγνῶναι δυνατόν εἶναι διαπονεῖν (πρβλ. καὶ Λουκιαν. Ἐρωτες 24, σελ. 447), ἡ δὲ *Syllabirrhethode* καλουμένη παρὰ Διονυσίῳ τῷ Ἀλικαρνασσεί (περὶ τῆς λεκτικῆς Δημοσθένους δεινότητος κεφ. 52) « Ἡ καλουμένη γραμματικὴ . . ταύτην γὰρ ὅταν ἐκμάθωμεν, πρῶτον μὲν τὰ ὀνόματα τῶν στοιχείων τῆς φωνῆς ἀναλαμβάνομεν, ἃ καλεῖται γράμματα· ἔπειτα τύπους τε αὐτῶν καὶ δυνάμεις· ὅταν δὲ ταῦτα μάθωμεν, τότε τὰς συλλαβὰς αὐτῶν καὶ τὰ περὶ ταύτας πάθη· κρατήσαντες δὲ τούτων τὰ τοῦ λόγου μόρια· ὀνόματα, λέγω, καὶ ῥήματα καὶ συνδέσμους· καὶ τὰ συμβεβηκότα τούτοις, συστολάς, ἐκτάσεις· ὀξύτητας βαρύτητας· γένη, πτώσεις, ἀριθμούς, ἐγκλίσεις, τὰ ἄλλα παραπλήσια τούτοις μυρία ὀνόματα. Ὅταν δὲ τὴν τούτων ἀπάντων ἐπιστήμην παραλάβωμεν, τότε ἀρχόμεθα γράφειν τε καὶ ἀναγινώσκειν κατὰ συλλαβὰς μὲν καὶ βραδέως τὸ πρῶτον, ἅτε νεαρᾶς οὔσης τῆς ἕξεως, προβαίνοντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ τὸν νοῦν ἰσχυρὸν τῇ ψυχῇ περιτιθέντος ἐκ τῆς συνεχοῦς μελέτης, τότε ἀπταιστως τε καὶ κατὰ πολλὴν εὐπέτειαν· καὶ πᾶν ὅ τι ἂν ἐπιδῶ τις βιβλίον, οὐδὲν ἐκείνων ἔτι τῶν πολλῶν θεωρημάτων ἀναπολοῦντες, ἅμα νοῆσαι διερχόμεθα ». — Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Μεθοδικῆς φαίνεται ταύτην τὴν μέθοδον, τὴν ἀπὸ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσέως ἤδη γνωστὴν, πρῶτος προτείνας ὁ *Gottfried Zeidler* κατὰ τὸ 1670 εἰς τὸ ἐν Halle κατὰ τὸ 1700 ἐκδοθὲν δίτομον σύγγραμμα αὐτοῦ, εἶτα ὁ *Heinicke* κατὰ τὸ 1776, εἶτα δὲ ὁ *Gedicke* κατὰ τὸ 1779, ἀνώτερος σύμβουλος τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Πρωσσίας πρῶτος ἐπεχείρησε νὰ ἐφαρμόσῃ γράψας τὸ ἐν ἔτει 1791 ἐν Βερολίῳ ἐκδοθὲν Ἀλφαθητάριον αὐτοῦ (*Kinderbuch zur erstem Uebung in Lesen ohne ABC*

ρον πάντων τῶν μέχρι τοῦδε ἐπιχειρησάντων αὐτό. Κατόρθωμα τῆς Διδακτικῆς παμμέγιστον, ὀφειλόμενον ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀπαράμιλλον ἰδιοφυΐαν τῆς δαιμονίας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Διότι μόνη αὕτη ἐκ πασῶν τῶν γλωσσῶν τῶν πεπολιτισμένων ἔθνων, ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, κέκτηται τὸ ἔξοχον πλεονέκτημα τοῦ νὰ παρέχη τῷ Ἀλφαθηταριογράφῳ λέξεις συγκροτουμένας ἐξ ἑκάστου τῶν γενῶν καὶ εἰδῶν τῶν συλλαβῶν ἀνεπιμίκτους πρὸς ἑτεροειδεῖς καὶ ἑτερογενεῖς συλλαβάς· τόσον δηλ. ἀνεπιμίκτως συγκροτουμένας ἐκ τῶν διαφόρων γενῶν τῶν συλλαβῶν λέξεις ὡς «γαρύφαλα ἐλεημοσύνη—ἀραβόσιτος ἀξιωματικὸς—λαχανοπωλεῖον μεταχειρίζομαι—δημοδιδάσκαλος σιδηρόδρομος—ἐχθρεύομαι συναναστρέφομαι—ἐγχώριος εὐαγγέλιον»—μόνον ἢ Ἑλληνικὴ γλώσσα ἔχει. Κατώρθωσα δὲ οὕτω κατ' ἀρχὰς καταγράψας τὸ πρῶτον καὶ δεῦτερον γένος τῶν συλλαβῶν (ἴα γάλα) ἐν λέξεσι μονοσυλλάβοις καὶ δισυλλάβοις, καὶ ἐν τέλει καὶ τρισυλλάβοις, εἶτα κατ' αὐστηροτάτην σειρὰν, καὶ πάντοτε ἐν λέξεσι καὶ φράσεσι καὶ προτάσεσι νοῦν ἐχούσαις, καταγράψας τὸ τρίτον γένος τῶν συλλαβῶν (λέων) καὶ τὸ τέταρτον (πατήρ) καὶ τὸ πέμπτον (παιδία) καὶ τὸ ἕκτον (γράφω) καὶ τὸ ἕβδομον (στρατός), κατώρθωσα, λέγω, τὰ ἐξῆς παμμέγιστα μεθοδικὰ ἀγαθὰ:

1) Οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμὴν νὰ κενεμβατήσῃ ὁ νοῦς τῶν παιδευομένων κινούμενος τὰς κενὰς κινήσεις, ἅς φύσει συνεπάγεται ὁ βατταρισμὸς κενῶν καὶ ἀλογίστων γραμμάτων ξηρῶν καὶ συλλαβῶν ξηρῶν.

2) Οὐδὲ ἐν γένος τῶν ἐν χρήσει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν συλλαβῶν νὰ μείνη ἀδίδακτον.

3) Οὐδὲ μίαν στιγμὴν νὰ ἀπολέσωσιν ἐκ τοῦ βίου αὐτῶν οἱ τυροφεροὶ παῖδες, ἀναγινώσκοντες συλλαβάς ἀνυπάρκτους εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὅπως ἐπομένως ἀχρήστους.

4) Νὰ συντελεσθῇ ἡ ἀπόκτησις τῆς ἕξεως τοῦ ἀναγινώσκειν ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἄκοπος, εὐχάριστος καὶ ἐπωφελής.

Ταῦτα πάντα ἀποτελέσματα συστηματικότητος καὶ εὐμεθοδίας, μελετῶν καὶ κόπων καὶ ἀγρυπνιῶν πολλῶν, ἀλλὰ παραπολλῶν, εἶνε τὸ μᾶλλον ὑπερήφανον καὶ ἐπιστημονικὸν καὶ ἔθνωφελές ἔργον ὅπερ

und Buchstabiren). Ἐν τῷ ἐμῷ Ἑλληνικῷ Ἀλφαθηταρίῳ ἠκολούθησα πιστῶς Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασσεά, ἐνθαρρυνθεὶς δὲ καὶ ἐκ τῶν γνωμῶν τοῦ Zeidler καὶ Heinicke κατ' ἀπομιμηθεὶς τὸν Gedicke διεπέρανα τὸ δυσχερέστατον τοῦτο ἔργον, οὐκ ὀλβιον διὰ τοὺς μικροὺς Ἑλληνόπαιδας ἐπωφελῶς.

ποτέ, κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἀσθενῶν μου δυνάμεων, καθ' ὅλον τὸν μέχρι τοῦδε βίον μου συνετέλεσα. Καυχῶμαι ἐπὶ τούτῳ, καὶ χαίρω ὅτι διὰ τῆς ἐργασίας μου ταύτης ἐγενόμην παραίτιος τοῦ νὰ διαφημισθῇ ἀνὰ τὰ σοφὰ ἔθνη τοῦ κόσμου τὸ σεμνὸν τῆς Ἑλλάδος ὄνομα ὑπὸ σοφῶν Γερμανῶν παιδαγωγῶν, ἀνακηρυξάντων διὰ τῶν παγκοσμίων αὐτῶν περιοδικῶν συγγραμμάτων τὰ ἀναγνωστικά βιβλία ἐνὸς Ἑλλήνου ὡς «ἀποτελοῦντα μέγαν ἐπὶ τὰ πρόσω σταθμὸν τῆς διὰ τὴν τρυφερὰν νεότητα ὠρισμένης διδακτικῆς βιβλιογραφίας» 1).

Τοῦτο μοὶ εἶνε ἀρκετόν.

«Περὶ τοῦ Ἀλφαριθμητικοῦ τούτου ὅπερ μετὰ ἐπιμελείας πεφίλοπόνηται παρατηροῦμεν τάδε·

1) Ἐν τοῖς πρώτοις τέσσαρσι μαθήμασιν ἀκαίρως εἰσάγεται ἐννέα γραμμάτων ἢ διδασκαλία, οὐχὶ δὲ ἐπιτυχῶς προετάχθη τὸ α τοῦ ο, ἐξ οὗ, ὡς ἀλλαχοῦ ἐρρήθη, ἐν τῇ γραφῇ παράγεται. 2) Πλείστη καὶ ὑπερβολικὴ ἄμα δὲ καὶ πρωτοφανῆς ἐπιδείκνυται ἐν αὐτῷ ἐπιμέλεια περὶ τὸν χωρισμὸν τῶν συλλαβῶν εἰς παντοδαπὰ γένη μετὰ τῶν εἰς εἶδη ὑποδιαίρέσεων. Οὕτω τὸ τρίτον, τέταρτον καὶ πέμπτον γένος τῶν συλλαβῶν ὑποδιαίρεῖται εἰς δύο εἶδη, ἀλλὰ τὸ δεύτερον αὖθις τοῦ τετάρτου γένους εἶδος ὑποδιαίρεῖται εἰς δύο· τὸ δ' ἕκτον τῶν συλλαβῶν γένος εἰς τρία ὑποδιαίρεῖται εἶδη, ὧν πάλιν τὸ πρῶτον ὑποδιαίρεῖται εἰς δύο· τὸ δ' ἑβδομὸν τῶν συλλαβῶν γένος ὑποδιαίρεῖται καὶ τοῦτο εἰς δύο».

Ἔσσαι προτάσεις ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ τόσαι ὕβρεις πρὸς τὴν ἐπιστήμην!

1) «Ἐν τοῖς πρώτοις τέσσαρσι μαθήμασιν ἀκαίρως εἰσάγεται», λέγει, «ἐννέα γραμμάτων διδασκαλία». Διὰ τί δὲ ἀκαίρως, δὲν τὸ λέγει. Διὰ τί δὲ δὲν τὸ λέγει; Διότι εἶνε γνωστὸν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Δημοσθένους, εἰπόντος: «Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὁ συκοφάντης, αἰτιάσασθαι μὲν πάντα, ἐξελέγξαι δὲ μηδέν» 2).

Ἄλλὰ, περινούστατε κύριε, ὅταν τις ἐκ συμφύτου εὐαισθησίας βδελύσσεται καὶ μελετῶν ἔμαθεν ὡς ἀρὰν καὶ ὡς κακούργημα δημόσιον νὰ θεωρῇ τὴν ἐν τοιούτοις βιβλίοις καταγραφὴν ξηρῶν, οὐδὲν

1) Pädagogische Rundschau, Wien, 1895, 1 November, 9 Jahrgang, 11 Heft, σελ. 397. «Diese Lesebücher bedeuten einen grossen Vortschritt der für die Jugend bestimmten Lernmittel».

2) Πρὸς Εὐβουλίδην 34, σ. 1309.

ἀνθρώπινον νόημα δηλ. ἐνεχουσῶν συλλαβῶν, αἵτινες ὡς ἐκ τῆς οὐδε-
νίας καὶ κενότητος αὐτῶν πέφυκε νὰ μεταβάλλωσι τὸν ἄνθρωπον εἰς
κτῆνος, ἀποξηραίνουσαι τὸν κόσμον τῶν συναισθημάτων, ἀπαμβλύ-
νουσαι πάσας τὰς νοητικὰς δυνάμεις καὶ πληροῦσαι τὴν ψυχὴν ἀη-
δίας, τὰ ὀρθὰ δὲ φρονῶν, ἐπιζητῆ τὸ ἔργον τῆς πρώτης ἀναγνώσεως
νὰ διαπεράνη διὰ λέξεων καὶ δὴ διὰ ὀνομάτων προσηγορικῶν συγκε-
κριμένων μονοσυλλάβων ἢ δισυλλάβων μόνον, καὶ ἀπαρτιζομένων ἐκ
τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου γένους τῶν συλλαβῶν μόνον, δύναται νὰ
εὔρη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τέσσαρας λέξεις τοιαύτας, συγκρο-
τουμένας ἐξ ὀλιγωτέρων τῶν ἐννέα γραμμάτων; Τοῦτο δὲ πρῶτον
παρ' ἐμοὶ γίνεται; Ποῦ δὲ κεῖται τὸ πλημμελὲς ἐν τούτῳ; Εἰς τέσ-
σαρα μαθήματα ἐν τέσσαρσιν ἡμέραις ἀνὰ δύο ὥρας καθ' ἐκάστην
διδασκόμενα πλάσματα ἀνθρώπινα, ὧτα ἀνθρώπινα καὶ ἀντίληψιν
καὶ μνήμην παιδικὴν ὀξυτάτην ἔχοντα, ἀδύνατον νὰ μάθωσιν ἐννέα
γράμματα τοῦ Ἀλφαβήτου; Ἀδύνατον νὰ μάθωσιν εἰς τὰς λέξεις
« ἶα ῥόδα λύρα μέλι ὄλα δύο μία μύρα ἰδὲ δίδε ἐμὲ δέμα »
καὶ εἰς τὰ φρασεῖδια « δύο ῥόδα, δύο ἶα, λύρα μία », τὰ περιλαμ-
βανόμενα εἰς τὰ τέσσαρα μαθήματα ταῦτα, τὰ ἐν αὐταῖς ταῖς ἀνθρω-
πίαις φωναῖς ἐγκαταπεπλεγμένα καὶ ἐπαναλαμβανόμενα ἐννέα στοι-
χεῖα τοῦ Ἀλφαβήτου ι α ο ρ δ λ υ μ ε; Ἀλλὰ τότε πῶς δύνανται
αὐτὰ ταῦτα τὰ παιδάκια εἰς τέσσαρα μαθήματα στερούμενα ὧτων
ὄνικῶν καὶ ψυχῆς ὑπνῆς νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὰς βραβευθείσας ταύ-
τας θηρομιγεῖς καὶ ἀποβλακωτικὰς φωνὰς 1) ι, ο, ν. ι - ν - ιν.
ν - ι νι. ο - ν ον ν - ο νο. - ι ον ἰον, νι - νι νινί (τοῦ τύπου) - ι ον ιον
νι - νι νι νι (τῆς γραφῆς) ἰον. νινί. — υ (τοῦ τύπου) υ (τῆς γραφῆς)
ὄνι (τοῦ τύπου) ονι (τῆς γραφῆς) ὄνι. υ, ν - ι, νι. ι - ν ιν. ο - ν ον.
ν - ο νο υ - ν υν ν - υ νυ. υ - νι ὄνι . . . ἰον νινί ὄνι ὄνιον (τοῦ τύπου)
ἰον, νινί, ὄνι, ὄνιον (τῆς γραφῆς) ο ο ο ο ν ν ν ν υ υ υ υ (τῆς
γραφῆς);

Ἄρκει! ἄρκει! Στῶμεν εἰς τὸ δεύτερον μάθημα· ἄλλως, ἂν προ-
χωρήσῃ τις καὶ εἰς τὸ τρίτον καὶ εἰς τὸ τέταρτον θὰ ἀναγκασθῇ νὰ
ἀναφωνήσῃ τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους « δότε μοι λεκάνην ». Ἐπρεπεν,
ἐντιμοὶ κύριοι, νὰ ἦσθε γονεῖς τέκνων μικρῶν, ἵνα αἰσθανθῆτε τὸ μέ-

1) Kehr ἐνθ. ἀν. σελ. 416: « Αἱ ἀλογώταται συλλαβαὶ καταφέρουσι τοὺς παῖδας
εἰς τὴν ἀλογίαν » • Die sinnlosesten Sylben — anleiten — die Kinder zur Ge-
dankenlosigkeit ».

γεθος τοῦ κακοῦ, ὅπερ εἰς τὰ ἄκακα τέκνα ἡμῶν, τῶν πολλῶν χιλιάδων Ἑλλήνων, ἐπροξενήσατε τοιαύτας ἐωλοκρασίας κατὰ τῆς ἀθώας καὶ τρυφερᾶς ψυχῆς αὐτῶν κατασκεδάσαντες! Τὰ δυστυχῆ! Ἐπέπρωτο μόλις ἀπομακρυνθέντα ἐκ τῆς πατρικῆς αὐτῶν ἐστίας εὐθύς ἀπὸ τοῦ πρώτου πρὸς τὴν κοινωνίαν βήματος αὐτῶν νὰ διαφουσηθῶσιν ὑπὸ τῆς δηλητηριώδους πνοῆς τοῦ ὀλεθρίου τυφῶνος τῆς Ἑλληνικῆς κακοπολιτείας καὶ πονηροκρατίας! — Ἀλλὰ τί ἄλλο κάμνει ὁ ἀπειρόκακος κριτής; Δὲν λέγει ὅτι εἰς 17 μαθήματα ἐν 17 ἡμέραις διαπεραίνεται ἐν λέξεσι καὶ ἐν φρασειδίοις ἐκ μονοσυλλάβων καὶ δισυλλάβων λέξεων ἀπαρτιζομέναις — οὐδέποτε δὲ ἐν συλλαβαῖς — ἢ τῶν εἴκοσι τεσσάρων στοιχείων τοῦ Ἀλφαβήτου διδασκαλία, ἀλλὰ λέγει « ἐν τοῖς πρώτοις τέσσαρσι μαθήμασι ἀκαίρως εἰσάγεται ἐννέα γραμμάτων ἢ διδασκαλία », τὸ ἐξ ἀπολύτου ἀνάγκης δηλ. καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς βλάβης παιδαγωγικῆς γενόμενον συκοφαντῶν, ἀμνημόνευτον δ' ἀφίνων τὸ ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως τελεσιουργούμενον.

2) « Οὐχὶ δ' ἐπιτυχῶς προετάχθη τὸ α τοῦ ο, ἐξ οὗ, ὡς ἀλλαχοῦ ἐρρήθη, ἐν τῇ γραφῇ παράγεται », ἐξακολουθεῖ ὑψηλολογῶν καὶ μεγαλορρημονῶν ὁ κ. κριτής. Ὅντως αὕτη, ἂν δὲν μὲ ἀπατᾷ ἢ μνήμη, εἶνε ἢ ἐβδόμη ἢ ἢ ὀγδόη φορά 1), καθ' ἣν ὁ μεγαλορρήμων οὗτος κ. κριτής « γραίας ἀκάνθης πάππος ὡς φουσώμενος », ἐπαναλαμβάνει ἐν τῇ δεκασελίδῳ αὐτοῦ ἐκθέσει τὸ κενότητος παντοδαπῆς ἀνάπλεων δύστηνον τοῦτο νοΐδιον 2).

« Προετάχθη, λέγει, οὐχὶ ἐπιτυχῶς τὸ α τοῦ ο » ἐν τῷ πρώτῳ μαθήματι τοῦ Ἀλφαβηταρίου. Ποῦ δὲ κεῖται ἡ ἀστοχία; Ἐν τούτῳ, λέγει, ὅτι « τὸ α παράγεται ἐκ τοῦ ο ἐν τῇ γραφῇ » !!

Ἀλλὰ, παρακαλῶ, τί εἶδους λογικῆ εἶνε αὕτη; « Ἐπειδὴ ἐν τῇ

1) Ξενοφῶν, Ἀπομνημονεύματα, 2, 7, 10: Πάντες δὲ ἃ ἐπίστανται βᾶστά τε καὶ τάχιστα . . . καὶ ἡδιστα ἐργάζονται. — Μένανδρος, ἀπ. 143, Κοσκ, τόμ. 3, σελ. 42: Ἄνδρὸς χαρακτήρ ἐκ λόγου γνωρίζεται. — Ἀριστοφάνης, Βάτραχοι 1496, ἔκδ. Dindorf: Τὸ δ' ἐπὶ σεμνοῖσι λόγοισι | καὶ σκαριφησμοῖσι λήρων | διατριβὴν ἀργὸν ποιεῖσθαι | παραφρονοῦντος ἀνδρός.

2) Μάρκος Ἀντωνῖνος τῶν εἰς ἑαυτὸν 7, 3: Τοσοῦτου ἄξιός ἐστιν, ὅσον ἄξιός ἐστι ταῦτα, περὶ ἃ ἐσπούδακεν. — Λουκιανός, Τόξαις ἢ φιλία 35, σελ. 544: Πάνυ γὰρ εὐτελεῖ ταῦτα καὶ μεγαλουργὸν ἐν αὐτοῖς ἢ ἀνδρεῖον ἐνὶ οὐδέν. — Πλάτων, Ἀλκυῶν κεφ. 3: Ὑπέλαβεν ἂν τις τὴν οἰκουμένην ἅπασαν συμπεσεῖσθαι. — Πλούταρχος περὶ τῶν ἐκλελοιπότην χρηστηρίων 410 C: Γελῶσιον . . ἀπὸ μικρῶν πραγμάτων οὕτω μεγάλα θηρᾶν . . θρυαλλίδι καὶ λύχνῳ τὸν οὐρανὸν ὁμοῦ καὶ τὰ σύμπαντα μεθιστάντας, — Θεόκριτος 16, 60: Ἀλλὰ γὰρ ἴσος ὁ μόχθος ἐπ' ἧόνι κύματα μετρεῖν.

γραφῆ τὸ α παράγεται ἐκ τοῦ ο, πρέπει ἐν τῇ ἀναγνώσει νὰ ἐπιταχθῆ τὸ α τοῦ ο, τούτου δὲ μὴ γενομένου τὸ ἀναγνωστικὸν βιβλίον τὸ ὁποῖον τόσον δεινῶς ἀμαρτάνει, καταδικάζεται εἰς ἀφανισμόν».

Τοιούτους λόγους οὐδὲ ὁ τοῦ Αἰσώπου λύκος μετεχειρίσθη, ὅπως «μετ' εὐλόγου αἰτίας» φάγη τὸ ἀνυπεράσπιστον ἀρνίον. Καὶ αὐτός, καίτοι λύκος, τὸ ὠμότερον τῶν θηρίων, μετεχειρίσθη λόγους πολὺ ἀνθρωπινωτέρους τῶν τοῦ ἡμετέρου κ. κριτοῦ.

Ἄλλὰ, Χριστιανέ, μαίνεσαι ἢ προσποιεῖσαι τὸν μαινόμενον; Εἶνε τὸ ἀλφαθητάριον καλλιγραφία; Εἶνε οἱ κανόνες τῆς καλλιγραφίας μέτρον καὶ ὑπογραμμὸς τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων; Ποτὲ δὲν ἔχετε ἀκούσῃ ὅτι ἄλλο εἶνε καλλιγραφία καὶ ἄλλο ἀλφαθητάριον; Ποτὲ δὲν ἔχετε ἴδῃ ἀλφαθητάριον σοφοῦ τινος ἔθνους, διαπεραῖνον τὸ ἔργον αὐτοῦ διὰ γραμμάτων τοῦ τύπου; Ποτὲ δὲν ἐμελετήσατε, ποτὲ δὲν ἠκούσατε ὅτι τὰ ἀλφαθητάρια δὲν εἶνε ὁμοιόμορφα, ἀλλ' εἶνε κατὰ πολλὰς μεθόδους συντεταγμένα; Ποτὲ δὲν ἔτυχε νὰ ἀκούσητε ὅτι εἰς τὸν παιδαγωγικὸν κόσμον ὑπάρχουσι καὶ οἱ φρονοῦντες ὅτι ἡ ἀνάμιξις τῶν γραμμάτων τοῦ τύπου καὶ τῶν γραμμάτων τῆς γραφῆς εἰς τὸ πρῶτον τῶν μικρῶν παιδῶν ἀναγνωστικὸν βιβλίον εἶνε ἀμαρτημα παιδαγωγικόν, εἶνε ἐναντίον τοῦ ὀρθοῦ λόγου, εἶνε ἐναντίον τῆς φύσεως καὶ τοῦ ὀρισμοῦ τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων; Ἄλλὰ Χριστιανοί, οὐδὲν τούτων οὐδέποτε μαθόντες; πῶς γίνεσθε κριταί;

Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα γίνεται ἔτι χειρόν, ὅταν μάθῃ τις καὶ τὴν ἀφορμὴν, ἐξ ἧς ὠρμήθη τὸ ὑπέρσεμνον τοῦτο νοίδιον.

Τὸ μαστίγιον τοῦ κ. κριτοῦ πίπτει κατὰ τῶν νώτων τῆς πρώτης λέξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ μου Ἀλφαθηταρίου, κατὰ τῆς λέξεως ἱα. Τούτου γνωσθέντος τίς δὲν θὰ ζηλώσῃ τὴν μεγαλόνοιαν τοῦ κ. κριτοῦ; Τίς δὲ μὴ ἔχων τὴν μεγαλόνοιαν αὐτοῦ τχύτην δὲν δύναται νὰ ἴδῃ πάραυτα, ὅτι ἀφοῦ τὸ ι εἶνε ἤδη γνωστὸν — ἔστω καὶ ἐν τῇ γραφῇ — ὑπὸ τῶν παιδῶν, τὸ μετ' αὐτὸ α, «ἱα», οὐδὲν ἄλλο εἶνε εἰμὴ τὸ γνωστὸν τοῦτο ι ἐν συνδυασμῶ μετὰ τοῦ ο, ὑπὲρ τῆς ἀναρμόστου δῆθεν θέσεως τοῦ ὁποίου ἀπὸ πολλοῦ κόπτεται ὁ κ. κριτής; 1).

1) Ἄλλως δὲ καὶ ὁ κ. Ἀποστολόπουλος θέλων ἴσως νὰ προλάβῃ τὸν ἐλεεινὸν τοῦτον ἐκθεατρισμὸν τῶν κ. κ. κριτῶν, διότι, ὡς φαίνεται, κάλλιστα γνωρίζει τί θὰ εἴπῃ κριτής ἐν Ἑλλάδι, ἔγραψεν ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ πρὸς κριτὰς Ἑλλαδικούς καθυποβληθέντος Ἀλφαθηταρίου αὐτοῦ ταῦτα (ἐκθ. σελ. 3): «ἡ διδασκομένη λέξις ἱα συνίσταται ἐξ ἑνὸς ἀπλοῦ σημείου ι καὶ ἐξ ἑνὸς ἀπλοῦ σημείου ο, δεξιᾶ τοῦ ὁποίου προσκολληθῆται τὸ ι καὶ σχηματίζεται οὕτω τὸ α», Ἄλλὰ ποῦ ἀκούουσι κριταί βάρβαρα τὰ

Ἐν τῷ Ἀλφαθηταρίῳ μου, εἰ καὶ συνέταξά τούτο κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς μὴ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀναμίξεως τῶν γραμμάτων τοῦ τύπου καὶ τῆς γραφῆς, ἐν τούτοις ἐτήρησα, καίπερ μὴ ὦν ὑπόχρεως, κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ τὴν γραφικὴν γενετικὴν σειρὰν καὶ ἴσως οὐχὶ ὀλιγώτερον ἀκριβῶς, ἢ τὸ βραβευθὲν, τὸ συντεταγμένον κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην. Ἐγὼ ἔγραψα κατὰ σειρὰν τὰς λέξεις ἱ α ρ ὀ δ α λ ὑ ρ α μ ἑ λ ι μ ἦ λ α κ ὀ ρ η σ ὕ κ α κτλ., ἐν αἷς τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἀλφαθήτου κατὰ σειρὰν ταῦτα: ι α ο ρ δ λ υ μ ε η κ σ κτλ. ὁ δὲ βραβευθεὶς ἔγραψε τὰς λέξεις ἴον ὕνι σῦς ρίς τυρός πῦρ ἄπιον γάλα θύρα, ἐν αἷς δηλ. τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἀλφαθήτου κατὰ σειρὰν ταῦτα ι ο ν υ σ ρ ρ τ π α γ θ, ὧν, ὡς γνωστὸν καὶ παντὶ προφανές, τὸ ς π γ θ εἶνε πολὺ δυσκολώτερα εἰς τὴν γραφὴν ἢ τὰ ἀντίστοιχα αὐτῶν παρ' ἑμοὶ λ μ ε σ.

Ταῦτα καίτοι σμικροτάτης ἀξίας ὄντα ἐλέγχουσιν ὁμῶς τὴν κακοδαιμονίαν ἡμῶν, ἠναγκασμένων τὰ μετὰ τινος ἐπιστημονικῆς εὐσυνειδησίας συντεταγμένα ἔργα ἡμῶν νὰ ὑποβάλλωμεν ὑπὸ τὴν κρίσιν ἀνθρώπων ἀδαῶν καὶ ἔνθα συμφέρει καὶ τὸν ἀφραίνοντα ὑποκρινομένων. Ἄλλως δὲ ἀσπαζόμενος — ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον — οὐχὶ τὴν γραφικὴν ἀλλὰ τὴν φωνητικὴν μέθοδον τῆς συντάξεως τῶν Ἀλφαθηταρίων 1), ἐπόμενος ἀνδράσιν οὐχὶ ὑποδεεστέροις — κατὰ τὴν γνώμην μου τοῦλάχιστον — τοῦ ἡμετέρου κριτοῦ κ. Ἀργυριάδου, ἐπόμενος δηλ. τῷ Διονυσίῳ τῷ Ἀλικαρνασσεῖ 2) καὶ τῷ Πλου-

ῶτα ἔχοντες; Ἄν τὸ πρᾶγμα ἦτο τόσο εὐκόλον, θὰ ἤκουον καὶ τὸν Μάξιμον τὸν Τύριον λέγοντα (7. 8): Εἰ δὲ ταῦτα μὲν ὀλίγη τοῦ φιλοσοφεῖν μοῖρα, καὶ τοσαύτη, ὅσην αἰσχρὸν μὲν μὴ εἰδέναι, οὐ σμυνὸν δὲ εἰδέναι, διαφεύγωμεν τὸ αἰσχρὸν καὶ ταῦτα εἰδότες, μὴ καλλωπιζόμεθα δὲ ἐπ' αὐτοῖς . . . καὶ τὸν Herbart κραυγάζοντα (Allgemeine Pädagogik, Göttingen 1806, σελ. 207 ἐν τέλει): Aber ich bin nicht der Thor, welcher an dergleichen kleinen Hülften, die den Unterricht mehr oder weniger erleichtern und beschleunigen mögen, *das Heil der Menschheit* hängen sieht.

1) Kehr, Geschichte der Methodik II Band, Gotha 1879, σελ. 343: Wenn die Buchstaben nicht mehr in der herkömmlichen Reihenfolge vorgeführt, sondern nach der Sprech- oder Schreibschwierigkeit ausgewählt werden, dann κτλ.

2) Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς περὶ συνθέσεως ὀνομάτων κεφ. 14: Τῶν φωνηέντων κράτιστα μὲν ἐστὶ καὶ φωνὴν ἡδίστην ἀποτελεῖ τὰ τε μακρὰ καὶ τῶν διχρόνων ὅσα μηχανύεται κατὰ τὴν ἐκφορὰν . . . χεῖρω δὲ τὰ βραχέα . . . αὐτῶν δὲ τῶν μακρῶν εὐφωταζον τὸ α ὅταν ἐκτείνηται . . . ἔσχατον δὲ πάντων τὸ ε . . . τῶν δὲ βραχέων οὐδέτερον μὲν εὔηχον, ἤττον δὲ δύσηχον τὸ ο.

τάρχω 1) και τῷ Lotze 2) ἐν ἐνὶ πνεύματι ἀποφαινομένοις ὅτι τὸ α εἶνε ἀπλούστερον και εὐφωνότερον και πρωτογενέστερον τοῦ ο, ἔσχον τὴν ἐλαφρότητα νὰ προτάξω και ἐγὼ τὸ α τοῦ ο, τοῦθ' ὅπερ ἐξώργισε τὸν κ. Ἀργυριάδην ἐπιπλήττοντά με δικαιοτάτα, ἀφοῦ ἔσχον τὴν κουφότητα νὰ ἀκολουθήσω τρεῖς ἀγραμμάτους και ἀπερισκέπτους ἀνθρώπους, τὸν Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασσεῖα, τὸν Πλούταρχον και τὸν Lotze.

Ἡ δὲ περὶ τῶν διαιρέσεων τῶν συλλαβῶν εἰς διάφορα γένη και τῶν ὑποδιαιρέσεων ἐνίων τῶν γενῶν τούτων εἰς διάφορα εἶδη παρατήρησις τοῦ κ. κριτοῦ, τί κυρίως σκοπεῖ, δὲν ἠδυνήθην σαφῶς νὰ ἐννοήσω. Ὁ τρόπος τῆς ἐκθέσεως ταύτης εἶνε τόσον συγκεχυμένος, ὥστε ἐπισκοτιζέται ἡ πρόθεσις τοῦ κ. κριτοῦ· θέλει νὰ ψέξῃ τὰς διαιρέσεις και ὑποδιαιρέσεις ταύτας ἢ θέλει νὰ ἐπαινέσῃ, σαφῶς δὲν φαίνεται. Ἐκ τοῦ τόπου ὁμῶς, εἰς ὃν ἡ παρατήρησις αὕτη ἐτοποθετήθη και ἐκ τῆς συναφείας αὐτῆς μετὰ τῶν ἐπομένων, οὐχὶ μὲν ὀλιγώτερον και τούτων συγκεχυμένων — ὡς παρακατιῶν θὰ φανῆ — ἐπιδηλότερον ὁμῶς τὴν ψογεράν διάθεσιν τοῦ κ. κριτοῦ ἀποκαλυπτόντων, φαίνεται μᾶλλον ὅτι ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο τὸ ψέξαι· ἀλλ' ἔχων ἴσως ἐν νῷ τὸ τοῦ Αἰσχίνου: « Οἱ ἀλαζόνες ὅταν τι ψεύδωνται, ἀόριστα και ἀσαφῆ πειρῶνται λέγειν, φοβούμενοι τὸν ἔλεγχον » 3) περιετυλίχθη κανθάρου δίκην ἐντὸς τῆς ἀοριστίας και ἀσαφείας, ἐξ ἧς δύσκολον ἄνθρωπος εἰς ὑγιᾶ κατάστασιν τὰ ὀσφραντικὰ αὐτοῦ νεῦρα ἔχων νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ ἐξαγάγῃ αὐτόν.

Ἀφίνοντες ὅθεν αὐτὸν περιτετυλιγμένον οὕτως και ἀποστρέφοντες ἀπ' αὐτοῦ τὸ πρόσωπον ποιούμεθα γενικῶς τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου χάριν τῶν νοῦν ἐχόντων, τοῦ δικαίου τοῦ καταπατουμένου και τῆς ἐπιστήμης τῆς Παιδαγωγικῆς.

1) Πλούταρχος, Συμποσιακῶν προβλημάτων βιβλ. 9, ὄλον τὸ κεφάλ. 2 τὸ ἐπιγραφόμενον « τίς ἢ αἰτία, δι' ἣν τὸ ἄλφα προτέτακται τῶν στοιχείων », ἐν ᾧ ἀναγινώσκονται (738 B) σὺν τοῖς ἄλλοις και τάδε: Λαμπρίας γὰρ ὁ ἐμὸς πάππος ἔλεγε πρῶτην φύσει φωνὴν τῶν ἐνάρθρων ἐκφέρεσθαι διὰ τῆς τοῦ ἄλφα δυνάμεως. . ἢ τὰ νήπια ταύτην πρῶτην ἀφιέναι φωνὴν κτλ.

2) Lotze Mikrokosmos, τόμ. 2, σελ. 227: « Die ursprünglichste Sprachbildung sich mit den drei Vocalen a i u als den schärfst unterschiedenen und allein vollkommenen reinen begnügt hat, während sie erst später e und o anerkannte, die ohne absichtliche Aufmerksamkeit nie rein angehalten werden, sondern in i und u verklingen ».

3) Αἰσχίνης κατὰ Κτησιφῶντος 99, σελ. 490.

Αἱ τῆς καθ' ἡμᾶς νεοελληνικῆς κριτικῆς σύμφυτοι κῆρες—ἡ ἀναίσχυντία καὶ ἡ ψευδολογία—οὐδ' ἐνταῦθα, ἐνθα ἀπλή ἀντιγραφὴ τοῦ πίνακος τῶν περιεχομένων ἐγένετο, ἀφῆκαν τὸν θαυμάσιον ἡμῶν κριτὴν. Λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ κύριος οὗτος: «Τὸ τρίτον . . γένος τῶν συλλαβῶν ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο εἶδη». Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἔχει ὅλως διαφόρως. Τὸ τρίτον γένος τῶν συλλαβῶν εἶνε αἱ συλλαβαί, αἱ ἀποτελούμεναι ἐξ ἐνὸς φωνήεντος ἐπομένου ἐνὸς συμφώνου, ὡς αἱ συλλαβαὶ ὅς ἐν ταῖς λέξεσιν ἅγιος ἥλιος—ὡν ἐν ταῖς λέξεσι λέων κύων καὶ οὕτω καθεξῆς 1). Τὸ γένος τοῦτο τῶν συλλαβῶν φύσει ἀδύνατον νὰ ὑποδιαιρεθῆ εἰς δὶχφορα εἶδη· ἐπομένως δὲν εἶνε ὑποδιηρημένον. Γράφων ὁμως πρὸς τὴν προϊσταμένην αὐτοῦ ἀρχὴν ἐν τῇ ἐπισήμῳ αὐτοῦ ιδιότητι ὁ κ. κριτὴς τὰ ἐναντία τῶν ὄντων, προδήλως καταφωρᾶται ἢ ὡς νυστάζων ἢ ὡς ψευδόμενος, στοιχεῖα ἀμφοτέρα, ἡκιστα βεβαίως συντελοῦντα εἰς τὴν ἐποικοδόμησιν τῆς ἐννοίας «εὐσυνειδήτου κριτοῦ».

Οἱ Γερμανοὶ κριταί, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, κρίνοντες τὰ ὑπὸ τῶν νεοελλήνων τούτων ἐντίμων καὶ πολυγραμμάτων κριτῶν καταδικαζόμενα βιβλία εἶπόν που τῶν κρίσεων αὐτῶν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τάδε: «Τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία τοῦ κ. Παπαμάρκου ἀποτελοῦσι σπουδαῖον ἐπὶ τὰ πρόσω σταθμὸν τῶν διὰ τὴν νεότητα ὠρισμένων διδακτικῶν μέσων» 2). πολλοὶ δὲ τῶν αἰσθησιν τῶν τοιούτων ἐχόντων ἀπεφάνθησαν περὶ τοῦ μορίου τούτου τοῦ Ἑλληνικοῦ μου ἀλφαβηταρίου, ὅτι τοῦτο βασιζέται ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς γλώσσης. Καὶ ἐγὼ δὲ αὐτός, ἐργασθεὶς πως ἐν τῷ μέτρῳ τῶν ἀσθενῶν μου δυνάμεων πρὸς ποῖαν τινα βελτίωσιν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκπαιδεύσεως, τοῦτο τὸ Ἑλληνικὸν μου ἀλφαβητάριον ὑπολαμβάνω τὸ ἀρτιώτερον τῶν πρὸς τοῦτο γενομένων ἔργων μου. Ἴσως ἀδίκως, ἴσως καὶ οὐχὶ ἀδίκως. Ἀπὸ τοῦ πρώτου ἀλφαβηταρίου τοῦ ὑπὸ τοῦ μεγάλου τῆς τε Ἐκκλησίας καὶ τῆς παιδείας τῆς Γερμανικῆς ἀναμορφωτοῦ Μαρτίνου Λουθήρου ἐκδοθέντος μέχρι τοῦ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ὑπὸ Karl Theodor Schneider ἐν Neuwied ἐκδοθέντος, ἦτοι ὑπὸ τοῦ 1525 μέχρι τοῦ 1896 νῦν τὸ πρῶτον ἐν τῷ ἐμῷ Ἑλληνικῷ ἀλφα-

1) Ἑλληνικὸν Ἀλφαβητάριον στερεότ. σελ. 13-15.

2) Pädagogische Rundschau 11 Heft, 1 November, 9 Jahrgang, Wien 1895, σελ. 397: Diese Lesebücher bedeuten einen grossen Fortschritt der für die Jugend bestimmten Lernmittel.

θηταρίῳ φαίνεται οὕτω κατὰ γένει καὶ εἶδη τῶν συλλαβῶν οἰκονομουμένη ἢ ἀναγνωστικὴ ὕλη μετὰ τόσης ἀκριβείας καὶ δὴ διὰ λέξεων μόνον καὶ φρασειδίων καὶ προτάσεων διαπεραινομένη, οὐδαμοῦ δ' οὐδέποτε διὰ στοιχείων καὶ συλλαβῶν ξηρῶν καὶ ἀλόγων. Ἄν πρὸς ὄφελος καὶ ἐξύψωσιν τῆς Διδακτικῆς ἢ πρὸς ζημίαν καὶ κατάπτωσιν αὐτῆς τοῦτο ἐγένετο, ἢ ἂν πρὸς δόξαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ἢ πρὸς ἀδοξίαν αὐτῆς, μόνον οἱ ἐπαίοντες καὶ οἱ ὀρθὴν τὴν ψυχὴν ἔχοντες δύνανται ὀρθῶς καὶ δικαίως νὰ κρίνωσιν.

Πολλαὶ θεωρίαι περὶ τοῦ παιδευτικωτέρου τρόπου τῆς διδασκαλίας τῆς πρώτης ἀναγνώσεως καὶ τοῦ προσφορωτέρου τρόπου τῆς συντάξεως τοῦ πρώτου ἀναγνωστικοῦ βιβλίου, τοῦ Ἀλφαθηταρίου, ἐξετυλίχθησαν καὶ πολλὰ γινώμει περὶ ἐκάστου τῶν στοιχείων, ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν ὁποίων τὸ ὅλον τοῦτο βιβλιάριον συναποτελεῖται, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Λουθήρου καὶ Μελάγχθωνος καὶ Ἰηλεσάμερ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐξόχων παιδαγωγῶν Kehr, Rein, Fechner καὶ τῶν ὁμοίων τούτοις ἀνεκοινώθησαν.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι πολλὰ ἄλογα καὶ ἀπόμουςα κατὰ τὸν μακρότατον τοῦτον χρόνον τῆς παιδαγωγικῆς ταύτης καὶ διδασκαλικῆς κινήσεως καὶ ἐνεργείας εἰς φῶς προέκυψαν, ἀλλ' εἶνε ἐπίσης ἀληθές ὅτι καὶ πολλὰ σοφὰ καὶ ἄκρως μεμουςωμένα ἠκούσθησαν, ἐγράφησαν καὶ συνετελέσθησαν. Ὁ Jütting εἰπὼν ὅτι ἡ ἐπανόρθωσις ἢ ὀρθότερον ἢ βελτίωσις τοῦ Ἀλφαθηταρίου εἶνε ἐν τῶν δυσκολωτάτων προβλημάτων τῆς Διδακτικῆς 1) ἀπέφηνεν ἑαυτὸν ἄνδρα γινώσκοντα ἐπακριβῶς τὴν ἱστορίαν τῶν πραγμάτων τούτων καὶ νουνεχῆ. Ἄν πρόκειται Ἀλφαθητάριόν τις συντάσσειν νὰ ἐπαναλάβῃ ὁ τι ἐσφαλμένον ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ ἀπεδείχθη, συντελεῖ εἰς τὴν ἐπαύξησιν τοῦ κακοῦ· ἂν πρόκειται ἀπλῶς νὰ ἐπαναλάβῃ τις ὡς ἀπλοῦς μεταφραστῆς ἐν τι τῶν μέχρι τοῦδε ὡς καλὸν ἀναγνωριζομένων, προσθέτει εἰς τὸ ἤδη ὑπέρμεγα πλῆθος τῶν τοιούτων βιβλιαρίων καὶ ἐν ἔτι. Ἀνθρώπου ἑαυτὸν σεβομένου καὶ πρὸς τὰ καλὰ ὀργῶντος, ἀνθρώπου ὑπὸ ἐπιστημονικοῦ ζήλου διαπνεομένου καὶ μὴ πρὸς τὰς ἀνάγκας τὰς ἐπιστημονικὰς ἀνδραποδωδῶς διακειμένου ἰδίον, γομίζω, εἶνε, ἀποφεύγων πάντα τὰ ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ ὡς πλημμελῆ

1) Rein, Theorie und Praxis des Volksschulunterrichts, ἔτ. 1885, σελ. 175.